

V zajetí (deník Josefa Čipery)

Jsem přidělen k marš komp. Jak smutná to chvíle. Jak as bude nešťastná má drahá matička a tatíček, až zvědí tu smutnou novinu. Ihned mne oblékají do nešťastného nového šedého mundúru a dávají nám vsecky potřeby. Konečně dne 3.ledna odjíždíme do Lince. Major má řeč - hudba hraje modlitbu - a my jdeme za zvuku hudby na nádraží a ihned nastupujeme do vlaku. Smutná chvíle - chvíle loučení. Ještě že zde není z mých drahých. Jak těžko by nám bylo.

Však zanechme vzdechu. Vlak se hýbe a unáší nás v širou dál. Kam asi Projíždíme krásné alpské tuneby a ocitáme se v širých rovinách uherských. Vlak unáší nás stále k jihu. Jest vidět konečně blízkost bojiště. Všude je vidět na nádražích vojsko, v polích stojí trainy. My stále nasloucháme, není-li slyšeti houkání děl. Dne 5. odpoledne vlak staví, hornist troubí vystoupiti. A my plni očekávání vystupujeme z vozů. Myslímeť všichni, že jsme na srbském bojišti. Stavíme se do čtyřstupů, jdeme z nádraží do města. Jest zde všude plno bláta. Ve městě se dozvídáme, že nejsme na bojišti. Náš regiment je zde v městečku Kysači po hrozných bojích na odpočinku. Zároveň se zde doplňuje. Vrátiloť se z celého regimentu jen sto padesát chrabrých kamarádě. Všichni jsou hrozně zničení.

V Kysači nastává nám nová vojna. Místo odpočinku musíme

zde denně ....círovati. Je zde nad kotníky bláta. Chtěl-li bys zde uhoditi někoho kamenem, nemůžeš - nenajdeš zde vůbec kaménku. Zde děláme čtrnáct dní salutierübungy. Za každé sebemenší zprovinění, hned je každý dvě hod.uvázán. Po čtrnácti dnech nastává nám hrozná dvoudenní cesta do Kovil - městečka to u Tisy. Proč hrozná cesta Inu nikdo nemůže z pověstného uherského města bláta nohy vytáhnouti. Tak ucházíme za 2 dny 30km, ale ty byly perné. V Kovilách pokračujeme ve cvičení z Kysače, děláme stále salutierübungy. A maršujeme. Lidé jsou stále uvazováni. Zde také již nastává citelná zima. Stále čekáme, brzo-li půjdeme na bojiště. Ted' vzpomínám, jak mílo by bylo seděti u domácího krbu se svými drahými. Och, jak jsem si nevážil jejich lásky. Vrátil-li se, jak je obejmu a budu si jich vážiti.

Konečně počátkem února jsme vagónováni a jdeme snad již na bojiště. Po cestě dovidáme se, že naše cesta nesměruje proti Srbsku, nýbrž proti Rusku. Vysedáváme v karpatském nádraží Öskeru v průsmyku Dukelském. Zde již je vidět přítomnost bojiště. Byliť zde již dvakrát Rusové a dvakrát byli odtud vyhnáni našim vojskem. Ihned bez menáže jdeme dále na bojiště. Všude train jenomže prázdný - všude po stranách jsou viděti zdechliny koní a i hovězího dobytka - všude rozbité vozy, rozbité pušky. Z dále slyšeti jest již houkání děl. Večer přicházíme do rozbité horské vesničky a jsme ubytováni ve stodolích a chlévech. Časně ráno nastává další cesta. Ihned za vesnicí „Halt!“ „Linkš Front“ -

„Laden“ - „Ládet.“ Nejhorší povel. V každém zabuší srdéčko a očekává se strachem další. Jest již po veselosti. Nyní již s nabitými puškami dostali jsme až do švar... Obsadili jsme vršek. Dekungy byly již nadělaný. Pod námi v dolíku pracovali Rusové na dekungách. Naše artilelerie je znepokojovala šrapněly. Mnoho však jim uškoditi nemůže. U nás v dekungách je k nevydržení. Jsouť hrozné mrazy a ohně dělat nesmíme a stále jenom službu celé noci držeti.

Tak jsem zde proživořil čtyři dny. čtvrtého dne jsem poslán na patronillu. Jdu rád, neboť aspoň nebudu zde mrznout a v noci mnoho spáti. Oblékli jsme bílé mantly, na hlavy dali jsme schneehauby. Byli čtyři infanteristi a já. Úkolem našim bylo vyzkoumati, co nepřítel dělá. Jdeme, vlastně se potácíme sněhem nad kolena, hustým lesem již hodinu. Náhle narazíme na dvacet křoků před námi na nepřítele, patronille o jedenácti mužích. Chci rychle zmizeti, jest však již pozdě. Spatřitliť již nás - ozvalo se „stoj!“ Šperklopy zaklapaly - chci dáti rozkaz ku střílení. Jest však v tom vyhrne se na nás as dvacet Rusů ze zadu a volají „Predaj se!“ Což máme dělati. Mám obětovat zbytečně - neníž možno prorazit, to vidím-životy pěti lidí, z nichž tři jsou otcové rodině To nemohu si vzíti na svědomí. Nuže, předáme se. Ihned Rusové odebírají nám pušky, patrony, dalekohled a vedou nás skrze ruskou švarmlínu ku komandantovi. Tam nás důkladně prohlédali, listiny, něž, vše sebrali a vyslechlí. Odtud jsme vedeni dále na divisionsstab. Zde nový výslech. Pak kráčím dále sám v

průvodu kozáka na schorskomando do Dukly, čtyřicet kilometrů bez menáže. Zde jsem přidělen k důstojníkům a jdu s nimi do Kjošna.

Je 14. února 1915. Z Kjošna jedeme na vozech přes Romanov do Becka. Zde viděti, co spouště dovede nadělati válka. Nešťastné město Romanov je skorem celé vypálené. Krásné domy spáleny a vyrabovány. Po třech dnech jsem přidělen k manšaftu. Co bídy lidské a mizérie je zde sneseno. Přecházíme celé bojiště. Všude dekung, všude viděti uplakané tváře Poláků. Po cestě běhají k nám matky Poláčky a každá toužebně patří a ptá se, není-li mezi námi snad někdo z jejich drahých, a pak zklamaně a uplakaná vrací se do své zpusťované chaty. Co hlada, co bídy jsme zakusili, nelze vypsati. Zacházeno s námi hrozně hrubě. Všude stojí Rusové s karabáči v rukou. A menáž, vlastně špína, polévka vždy ráno a více nic. A přitom jdeme den co den 30 km. Přešli jsme již Chyrov, Samborov, Rudku, Ljubli a stále máme cestu dalekou před sebou. Ach, jak vzpomínám na moje drahé doma, na mého tatíčka - moji zlatou matičku, ach jak bych si jich teď vážil, mojich drahých. Jak je obejmu, až se vrátím, a vynahradím jim to všechno, čím jsem je stále trápil. Jak špatně jsem se jen odměňoval za lásku jejich. ---

Konečně po sedmidenní cestě spatřujeme cíl svých tužeb - město Lvov. Všude znáti, jak krutý boj se zde musel odehrávati. Jednoduché křížky, pomníky to padlých jsou, stále hustěji a hustěji. Přicházíme k samému městu. Celé město odrátováno jest hroznými ostrými dráty, které

jsou dávány dva třikrát. Co krve a životů zde muselo být zmařeno. Vcházíme do města. Všude již panuje civilní život. Lidé nám dávají jídlo a hladoví vojáci, chudáci, toužebně koukají na podávaný chléb, neb již třetí den jsme nejedli, avšak suroví vojáci ruští bičí a koňmi rozhání obecnostvo a žádný nesmí ničeho přijmouti. A hlad je hrozný. Ve Lvově zahnaní jsme do bývalé trestnice. Jdeme spát bez menáží - ale jak spát - spíme královsky na kázeňských schodech. Všichni již toužebně očekáváme, kdy budeme vagónováni. Jaké však zklamání. Ráno místo vagónování maršujeme opět bez menáže, bez chleba 30 km. Ach, sotva se již vlečem. Večer jsme ubytováni v napolo vypálené vesnici, k chudákovu, který ač sám ničeho nemá, přec nám aspoň trochu brambor podaroval. Jak stále vzpomínám. Ještě jsem šťasten, že doposud mohu jíti. Běda tomu, kdo zemřel usedne. Jeden případ - čtyřicetiletý Maďar sedl a ukazoval, že nemůže jíti; ihned přijeli tři Moskálí, dva ho tahali a třetí jej bičoval. Když vidí, že skutečně nemůže, zanechávají jej osudu. Tot jeden případ a takových podobných je sta. Přicházíme čím dále blíže ku hranicím. Stále mnoho zkoušíme. Moskálí nás přivedou do vesnice. „Najděte si noclehy.“ Také se nám stalo, že jsme museli 3 km cesty hledat nocleh do 9 hod večer. Přitom stále dostáváme deset lidí na den bochník chleba.

Konečně po třináctidenní cestě snad přec dojdeme cíle. V Brodu snad nás totiž naloží na vlak. Kéž by Bůh dal, aby to již bylo! Jest-li nedojdem, zase zklamání. Je s námi stále hrozně nakládáno. Rusové bijí,

budí stále karabáči a bičí. Žádný však také div. Nešťastní hladoví Maďaři jsou jako zvěř. Uvidíte-li u cesty ženu, aniž bucht prodává, vezmou jí je a pak mezi sebou se perou o sousto jako zvěř a žena s plácem pobíhá kolem a Moskálí karabáči rozhánějí hladové lidi. S jakými lidmi člověk já teď nucen žít, vlastně živořit. Je per tous se zlodějem, vůbec s každým. Jak tělesně a zejména duševně hyne. Kéž Bůh dá a skončí se vojna nešťastná. Jeden případ, co hlad dovede. Jeden ze zajatců uvidí na zemi v blátě kůru s buchtou. Ihned jak dravec ji zvedne, otře ji kabátem a s ohromnou chuťí ji pojídá.

Dne 27. února přecházíme hranice ruské říše a hned na prvním nádraží jsme vagónováni. Samí češi v jednom vagóně 40 lidí. Tak uháníme ku městu Kyjevo. Krásné nedělní město otevírá se nad krajinou.

Jest první ruská neděle 28. února. Vystupujeme v posvátném, prastarém městě Kyjevě. Procházíme celým městem. Obdivujeme se krásným stavbám kyjevským, sami budiči senzací. Stále panuje mezi námi hlad. Dostáváme jednu denně jíst, a to ještě málo. V Kyjevě odebírají nám všechny věci a dle národnosti nás zapisují. Odtud již možno podati zprávu svým drahým. Dojde-li to? Večer kvartýrují nás, ale jak. Všude plno vší.

Druhého dne jdeme na nádraží. Tam mrzneme čtyři hodiny na prudkém větru. Konečně jsme navagónováni. Všechny možné národy dohromady. Srbové, Rumuni, Němci, Poláci, češi. řekneš-li některému

něco, ihned má něž v ruce. Kam asi pojedeme?

1. března. Projíždíme širými rovinami ruskými. Celá krajina pokryta je bílým přikrovem.

Jest 3. března. Venku sněží, že není na 100 kroků viděti. V noci silně mrzne. Jest mílo seděti ve vytopeném vagóně. Jen kdyby hladu a vši nebylo. Popíši trochu krajinu. Tu a tam kmitne se po širé zasněžené pláni ruský mužík s jednořoňskými sáňkami. Ihned jako duch mizí v dáli. Kolem nás kmitají se všude v polích větrné mlýny, některé tiše stojící, jiné pracující. Ze širé roviny bílé vystupují tu jednotlivé státečky, tam celé čisté ruské vesnice s dřevěnými domečky pokrytými slamou. Poetická to krajina. Jenom vlci k tomu ještě scházejí.

4. března přijíždíme do většího ruského města Varov. Před námi rozevívá se krásné panorama, rozkošné domečky. Vystrkují své hlavičky ze stromoví. Městu vévodí nádherná bazilika. Kolem města rozloženy široké bažiny, přes něž vede několik mostů. V zádu trčí k nebi spousty továrních komínů, jež chrlí kouř k blankytnému nebi. Zde na nádraží viděti plačící matky, jak doprovázejí své osmnáctileté synky ku povinnosti vojenské. Slzy stoupají do očí při pohledu na ně. Kolik se jich asi vrátí zdravých? Zase si vzpomínám, jak těžce loučila se též se mnou moje matička drahá.

Vlak unáší nás dále v širou Rus. Projíždíme háji dubovými, jež střídají se s háji březovými a borovými. Šedá barva dubů střídá se zelenou barvou borovic a s barvou fialovou nádherných ruských břez.

Vždy po chvíli vynoří se z háje nádherná ruská dřevěná chata jako z pohádky ozdobená. Jsouc uměním hrděho slohu slovanského. V hospodářství lesním je zde viděti všude pilnou ruku Českého lesníka. Jeť zde spousty lesníků z Čech, z ústavu píseckého.

Na celé cestě potkáváme stále hausparty ruských vojnů, které Rusko vede v boj. Též Mandžurovo jsou mezi nimi. Čím dále tím více jest pozorovati blízkost města. Které to as bude? Snad Moskva. Kéž Bůh dá a skončí se cesta zlá. Hlad svírá naše útroby - mámeť na den deset lidí jeden bochník, a pouze jednu menáž ve vagóně každý svléká šat a prádlo a podniká ohromné hony na vysokou. Denno jeden každý zabíjí krásných vykrmených kusů.

Zastavíme-li na nádraží, ihned hladoví zajatci hrnou se z vozů, žebrají chléb a cigarety. 5. března dostali jsme každý 12 kopejek. Jaké to jmění pro nás! Každý přemýšlí, co by za ně koupil. Konečně každý se rozhoduje pro koupi chleba a s chutí zakusuje se do krajíce černého chleba. Vlak uhání s námi zasněženými krajinami stále dále. Všude spousty sněhu. Ze závějí vykuňují pouze konečky těl tyčí. Též domečky na bílé pláni zmizí ve spoustách sněhu. Krásné břízy obtěžkány jsou sněhem, takže vypadají jako cukrové. Vůbec celá krajina vypadá jako naše drahé Čechy o Vánocích. Projíždíme do kraje čím dále zasněženějších, takže již ani domky skoro není viděti. Krajina je stále pustější. Za 2 hodiny vidíme sotva jeden strážní domek, čím máme tím více hladu - dostávámeť již než

jednou za dva dny jísti. Rovněž čím máme tím více vši. Přitom jsme stále ve vlaku v dobytčákách 40 lidí v jednom vagóně a jest již 10.březen. A Bůh ví jak dlouho ještě pojedem!

Dne 10.března večer přejíždíme hranice evropského Ruska a ocitáme se v Asii u jezera Kaspického Aralského. Za hranicemi při menáži slyšet z úst ženy sladké české zvuky. Žena komandantova jest Češka. Milá to paní. Vypytává se nás na naše bolesti a nedostatky a slíbujje to napravit. Zde dovídáme se, že pojedeme ještě 5 dní do asijského města Taškenta. Tam prý jest už teplo, takže jest tam již zelená tráva.

Orenburg --- Jedeme krajiny asijskými. Sněhu již ubývá. Mrzlo však stále. Stále jest rovina. Na ní vystupují již asijské stavby - prosté to domečky nízké s plochými střechami. V zádu vždy za domkem viděti jest dobytek, na sněhu se pást. Ve vsích vypínají se turecké minarety, nichž muezín vyvolává věřící k modlitbě. Na nádražích lze viděti již obyvatele asijské žluté to mongoly. V hospodářství vidíme zde již Ruskem sem zavezeného velblouda jednohřbého, dvouhřbého zapřaženého v saních nebo nosoucího břemena. Ve vlaku však již není k vydržení. Skoro všichni jsou nemocni, neboť stálý pobyt ve voze a nezvyklá strava není nic příjemného. Nevím nevím jak to nešťastně zajetí přestojím.

Dne jedenáctého března počíná se snít ztrácti a my přijíždíme do úplně pustiny. Na celé rovině viděti jenom jemný - saharskému

podobný písek, suchou trávu a málo zde spatřiti chaloupku, kolem níž pase se velbloud a jedna nebo dvě kravky. Mistry viděti jest kupy sněhu, jež vítr nanesl. Nádraží jsou zde úplně osamocená - malá. Místo sněhu všude překvapují nás všude ohromné závěje jemného písku. Sem tam přejede na velbloudu domorodec pleti žluté, oči šikmých - bezvousý. Jinde zase pase se stádo ovci s dlouhou vlnou. Chlapy své mají dosti ladné. Jsou vždy pěkně v řadě, aby písek větrem přinášený nemohl mezi ně váti.

Toho dne přejíždíme kolem jezera Aralského a spatřujeme plovoucí na něm lodě plachetní a parní --- Dne čtrnáctého (dubna 1915 pozn. přep.) první nádherná asijská neděle. Již časně ráno zlatí slunéčko svými paprsky rozsáhlé roviny. Krajina mění již svoji tvářnost. Roviny jsou stále, ale není zde již tak pusto. Tráva počíná se již zelenati. Domorodci - opálení Kirgizové (ponechán původ. pravopis pozn. přep.) - jezdí s vysokokohými kibitkami, vozí se na nich ohromné náklady, co by u nás baba v nůši unesla. Ptáčkové již pěkně zpívají. Na rovinách pasou se ohromná stáda ovci, dobytka, velbloudě a koní. Asijská chaloupka na den cesty od Taškenta v Turkestánu (dnes hl. město Uzbekistánu pozn.přep.) (viz OBR,1). Pole jsou zde již od sebe oddělená a trochu vzdělaná.

V noci na patnáctého vlak zastavil a my vystupovali v asijském městě Taškentě. Ještě za noci dovedli nás do kasáren, takže jsme města vůbec nespatriili. V kasárnách je již plno zajatců. Každý vybíhá z domku a hledá své známé. Já však zde nemám žádné. Podnebí je zde velmi teplé,

asi jako u nás na konci června. Stromy již raší a některé i kvetou. O střeších lítají spousty hrdliček. Konečně dostal jsem se ku psaní.

Dne 18. března psal jsem tři listky. Dojdou-li?

Parna jsou zde hrozná, takže za poledne ani nemůžeme ven z místností. Zato večery a rána jsou nádherné. Stravu zde máme prostou - polévka s prosnou kaší. --- Al Vyličím trochu život. Časně ráno začíná se dvůr hemžit zajatci. Někteří jdou na práci, totiž zametati a dělati pořádek, tesaři dělají na nádvoří za 10 kopejek denně. Někteří ale málo dělají ve městě, zejména holiči a zahradníci. Chodí, chodí s konvemi do města pro vodu, neboť je zde velice málo vody. Na dvůr přijíždějí domorodci s kybitkami, jejich (asi „jejich“ pozn. přep.) kola mají 2m v průměru. V nich mají zapřaženo po jednom malém koníku, na němž vždy sedí.

19. března slavím svoje jmeniny. Smutný to svátek. Jak asi se daří mému tatíčkovi. Letos poprvé mu nepíši gratulaci k svátku. Jak asi vzpomíná! Jsou-li asi doma zdraví? --- Jaké ti hrozné dni. Slunce praží již od rána, takže ani nemůžeme ven. Práce není také žádná, stále jen se válet a vši vybírat - při tom předcítám dopisy od mojí drahé matičky a vzpomínám, jak asi doma daří. Dopisy posílám stále, skoro 6. den. Jenomže prý nedocházejí. Aspoň jeden, kdyby došel, abych dostal peníze, neboť ten hrozný chléb, co zde dostaneme není k jídlu, jinak jest zde velice lacino. Je viděti, že Rusko má dosti obilných zásob, neboť jedna velká

sladká bílá bulka zde stojí 5 kopejek, kdežto u nás se již dávno ani nepekly. Stromy jsou již ve květu.

Bylo by zde velice hezky, jen je obava z cholery a zimnice, neboť kolem Tashkenta jsou rozsáhlé bažiny. Nemocné tyfem dovážejí skoro denně. Smutná je podívaná na ty nešťastníky. Bože, chraň mě nemocí. A zejména mé drahé doma ochraňuj každé nehody. --- Žízeň svírá skorem celý den naše útroby. V celých kasárnách, kde je na 4000 lidí, jest jen jedna studna a ta má ještě málo vody. Ostatní vodu dovážejí zajatci z městských studní a vozí ji domorodci 16km na vysokokobých kárách. My vůbec vodu k pití, ani k mytí, ani k praní nedostanem, takže trápení jsouce žízni, musíme ještě žíti ve vši možné nečistotě. Inu ruské hospodářství.

Svátky velikonoční. Jaké to bývaly doma veselé svátky! Květná neděle, Zelený čtvrtek, Velký pátek - jak radostně spěchával jsem do svého domova k drahému tatíčkovi, k milé matičce. Jak daleko jsem letos od nich! (přibližně 4,5 tis. km pozn. přep.) Vzpomínám našeho radostného vzkříšení. Pomlázky zde celé svátky máme polévku a pohankovou kaší. --- Jak as slaví svátky doma? - Jak asi na mne vzpomínají? Jen kdyby aspoň zprávu o mně dostali. Celé svátky trávím leže na prknech celé dni. Přitom přemýšlím, jak krásně bych mohl trávit svátky ty doma chvílemi zatínám pěsti a skřípu zuby, chvílemi pláči. ---

Venku za vraty proudí civilní život. Celé město vypadá, jako

veliká zahrada. Všecko je zelené, všecko je v květu. V parkách procházejí se taškentské dámy nádherně dle nejnovější módy oblečené - je doprovázejí mládenci v křiklavých oděvech. Celé město má ráz orientální. Sem tam viděti je Turkyňi se zakrytým obličejem. V tureckých kavárnách hoví si Turci na koberci, popíjejíce vonnou kávu. Všecko se raduje, jen my uboží zajatci pohlížíme na vsi se srdcem rozbolavěným, slzami v očích. Loutajíce (loutat = loupat, žmoulat pozn. přep..) černý chléb a vzpomínajíce své drahé otčiny a svých milých v ní. Jest 5. duben (23. březem ruského).

V polovici dubna kvetou nám růže. --- Teplota se zde stále stupňuje, takže i nám jest již horko. A to je teprve polovice dubna. Což až bude červen, červenec! O míru stále ani slechu. Svátky svatodušní. Kolikery svátky žel ještě mám přežít? Trápení. Teplo se zde stále stupňuje. Kdy však již se trochu aklimatisujeme? Mnoho kamarádů dostalo již zprávu z domova, jenom já nemám dosud ničeho. Kdyby aspoň o mně věděli!

(22. června). Nemocnice jsou zde přeplněny. A běda tomu, kdo se tam dostane. Ten již špatně se odtamtud vrací. --- Již několik kamarádů tam bylo a málo se jich vrátilo. A který se vrátil, vypravoval, že denně tam umře 15-20 lidí. Co matek a otců nespatri více svého syna. A zase naopak, co synů po svém návratu domů nespatri drahé matičky a milého tatíčka. Bože, chraň mě takové nehody a opatruj mé drahé doma,

abych se s nimi ve zdraví shledal! --- Stále se zde mluví o míru, ale já nevěřím a nevěřím.

Zpětná cesta do ...Puzy (Pravděpodobně. Josef Čipera zrovna asi neměl právě dobrou náladu, což se projevilo na jeho rukopisu. pozn. přep..). Odtud se uhýbáme na Charkov. Nádherné lány obilí.

Po 9 dnech v Charkově. Zde jsou nové transporty zajatců... vypravující nám novinky z bojů. Denně sem přidají 2-3000 zajatců. Zde zase ono ruské dlouhé zapiskání (ě). Kam as odtud jest mezi námi hrozně napětí. --- ...

Robota: Vzal si nás pán, jehož paní je Češka. Bylo nás 40. Třicet jich zůstalo u mladého, 10 nás přešlo ku starému. Máme se dobře. Roboty byt. Vážeme, sklízíme a vůbec děláme všechny práce v hospodářství. Hospodářství mají zde veliká. Náš sám má 4000 vesatiu (s tímto slovem si nevíme rady pozn. přep..), tj. asi 16 000 měr. Zajímavé při tom je, že z toho ani kousek nepatří jim. Vše patří státu. Vymře-li rod nebo chce-li vatušky, ... (nemžno přčíst pozn. přep..) Pracovních sil je málo. V celém hospodářství jest-li je asi 50 lidí! --- Úroda podle u nás jest špatná. Vše se dělá stroji.

Stále jen upadám na duchu. Paměť se tratí. Člověk duševně klesá. (Zde dochází ke změně rukopisu z nečitelného na celkem čitelný. pozn. přep..) Při práci člověk aspoň zapomíná - ztrácí smutné myšlenky. Pracujeme, když je hiezky v polích, přší-li - doma. Nakládáme větším dílem

snopy. Mláčení na statku trvá 1 1/2 měsíce. Lidé jsou zde prostí - nevzdělání. Skoro nikdo neumí číst - ani psát. Počítat teprve nezná nikdo.

Příklad: Děvčeti 16-ti letému dali jsme přečísti 48. Neznala!

Vojsko se zde stále mobilisuje. 25. srpna rukují 10-ti letí. ... Jak to bude ještě dlouho trvat? Zajímavé srovnání: Zde vypovězení války klesla pšenice, že q (metrický cent pozn. přep.) stojí 7 rublů, kdežto u nás vyp. války (vypovězení války pozn. přep.) stoupla do závratné výše. Jsme již dva měsíce v práci. Sedření jsme již dost. Zde není práce jak u nás, stáváme, ještě je tma. Přijde příkazčík a ozve se mezi dveřmi „Ryhjata!“ „Vstávejte!“ Večer jest tma a my jsme ještě na poli. Práci máme těžkou. Nemát' náš statkář jiných mužských jak nás. Vše jest na vojně, a kdo je doma, nechce jíti do práce, maje doma dosti své. Potom také pracovní poměry jsou zde špatné - jak již skoro pověděno, jde se časné do práce. V 8 hod. jest snídaně - bídná to polévka (borsč k andor) z prosa s chlebem. Odpočinek žádný. V poledne - vlastně ve 2 hod. je oběd. Polévka a kaše. Odpoledne svačiny. Okurky syrové a chleba. Večer vrací se z práce v 9 - 10 hod. Jakou my práci děláme, máý příklad: od rána od 4 hod. do večera (bez přestávky) do 8 hod. podával jsem pšeničné snopy na mlátičku s vozu. Večer jsem myslel, že již domů nepojedu. A přece radši děláme, než se válet v řasárnách a přemýšlet o svém bídném stavu a o svých drahých doma. Jiná - lehčí - práce jest běhati od rána do večera za secím strojem. V něm mají zapřaženy tři koně, ty se honí do poledne. Tak, tak, že ani není

možno stačit. V poledne se přepřahnou nové tři koně a jde to znovu, chyba ne chyba - do večera.

Z bojiště zalétají k nám stále zprávy o porážkách Rusů, jak na frontě Rak., tak na německé. Zároveň přicházejí zprávy o zápletkách Rusko-Rumunsko-Italsko-Bulharských. Ital ještě nepovede válku. A jak to bude ještě dlouho trvati?

Po 6 týdnech jest vymláčeno. Tak po 6-ti týdenním nakládání snopů začínám ~~bezpochyby~~ voditi secí stroj den ze dne - bezpochyby zase as 4-6 týdnů. Pole zde nehnojí. Prostě nechají je ležeti rok a i více ladem a pak ořou pouze kultivátory, dvakrát vláčí a do toho sejí velice hustě. Jak se zde vláčí: (viz OBR.2).

Válka s Rumunskem jest již jistou. Stále ten toužebně očekávaný mír se oddaluje. Jak to bude ještě dlouho trvat. Jen dej Bůh, aby až se vrátím, našel své rodiče zdravé, abych jim mohl aspon trochu oplatiti lásku, kterou mně projevovali. --- Bůh dej nám šťastné sledání. - -- Prvého listopadu má se končit naše robota u Taranuchy. On však nechává si nás děle na zimu. ... zde u něho dostávám z domu 12 rublů. Radši kdybych psaní dostal. Piši stále domů a odpovědi žádné.

(Viz. OBR.3 - přepis latiniky do azbuky.)

Již rok jsem v zajetí, co bídy jsem již zkusil, snášel bych ji rád, jen kdybych věděl, že se vrátím k svým drahým rodičům. Již opět blíží se den jmenin mého drahého tatíčka. Již druhé jmeniny, ku kterým mu

negratuluji. Kdož-ví, je-li ještě živ. Já stále pracuji na té ekonomii Taramuchově, tak jak nám bylo z počátku nám již není. Zase začínáme strádati. ... bílého chleba, masa, které zpočátku jsme měli, již není. Zase začínáme živořit, o chlebě, jako zem černém a kandoru polévky té z prosné kaše. Prádlo, které nám právali, již nám nestírají. Zacházení s námi jest již hrubé. ... se nám již bití nahajkami. Nedej Bůh, aby mne kdos udeřil. Ten by jistě byl synem smrti a já bych vícekrát drahé ... a milé rodiče nespatrił. Zase tak hořko dáti si nadávati od starého, lakomého dědka, který nezná ani číst, ani psát. Dosud zatínám zuby a pěsti a mlčím, ale nevím, vydržím-li to, neboť moje povaha hrdá povaha a cokoliv již ho silně zlámaná přec jenom ještě, nedej Bůh, může vybuchnout. ---

A touha do domu mne stále zžírání. Stále si představuji tu milou malou vesničku na svahu vzadu vroubenou lesem, kde jsem tolik blažených chvílí se svými drahými rodiči prožil. Jak tam bylo nádherně na jaře, kdy vše začíná se zelenat a rozkvétat. Jak nádherně vyjímala se naše drahá chaloupek ze zeleni stromů. Jak krásně tam bylo v neděli, kdy všichni obyvatelé spěchávali do chrámu pomodliti se k Bohu. Jak toužím po tom prostém malém pohořském kostelíku. Kolik obyvatelů tam asi navštěvuje ten milý kostelík! --- Jak plesám, jak se raduji! Dostal jsem z domu první lístek. Víím, že jsou doma živi a zdrávi. Jak jsem se zaradoval, když jsem uviděl velké lítery mojí drahé matičky. Jak ona asi se také radovala, když dostala ode mě prvý lístek. Ptá se mi, zda-li jsou

zde lidé tak upřímní jako doma u nás v té drahé vesničce. Kdež by se ještě zde vzali! Takých snad není na celém světě, jen vy jste moji drazí. Jen kdybych se mohl již vrátiti domů, abych jim mohl oplatiti tu jejich lásku. --- Však lístkem tím jenom se touha po domově stupňuje. Nejraděj bych hned letěl k drahému tatíčkovi a milé matičce.

Za týden 7. března dostávám druhý lístek z domu. Nevím ani, kdo jej psal. Píše mně, že lístky moje domů docházejí. Snad i sem teď budou pravidelně docházet. Poslali mně již z domu 330 K a já jsem dosud obdržel to jenom 12 rublů, tj. 40 K, Kdož ví, kde jsou ty ostatní peníze, které, myslím, doma teď těžko sháněli. Nádherné májové večery. Jaká to poesie. Jsem teď kovářem. Večer chodívám poslouchati rachitání žab a vzpomínám těch kladných dob doma, kde bylo tak nádherně v máji. Och. Teprve teď poznávám, jak jsem si toho nevážil. Jaký jsem byl špatný člověk! Jak toho teď lituji! Jak bych byl teď šťasten, kdybych se mohl teď se svým milým tatíčkem a s drahou matičkou posadili posaditi do krásné zahrádky před naší ~~zahrádkou~~ chaloupkou. Jak je tam teď nádherně a já jim z domu utíkám. Kdež by již ten mír byl nebo touhou zemru! ----- Jsem již skoro rok stále na jedné práci. To, co bylo s počátku, již není. Stále se vše zhoršuje. Již masa nemáme, cukru nemáme, prádlo mám neprané. K jídlu ráno kandor, v poledne kandor, odpoledne syrové zelí, večer kandor – tj. polévka z brambor a z prosa. Na všechnu tu polévku dostáváme na den dva funty (? Pozn. přep.) špeku, ale jakého! (80 dkg).

Šaty, boty, vše si máme sami ze 4 rublů měsíčně kupovat. A vše tak drahé. Ku příkladu 1 podrážky na boty stojí 3 ruble.

Již 2 roky tomu, co vojna trvá. A stále žádné naděje na nějaké vykoupení. S námi jest nakládáno čím dále tím hůře. Drahota zde stále stoupá. Pracujeme při samém kandoru ode tmy do tmy. Ozvat se nikdo nesmí. Jak se někdo ozve, přijedou strážníci a bijí jej na hajkou ni jako psa. --- Ještě nová válka. Rumunsko vypovědělo válku Rakousku. Ted' snad již bude dříve konec té naší veliké bídě či snad jsem nucen zde pochovati svůj mladý život - svoje mladé štěstí? Již ted' ze všech stran zde hledí bída. Jak asi to vypadá doma? Tam jest asi ještě hůře. Kdybych aspoň na půl hodinky se mohl domů podívat - zulíbat ty ustarané, uplakané tváře. Jak by mne objali ty moji staroušci. Jak asi jim se tam vede? Domů - jen domů, tam touží moje srdce, moje vše - celá moje bytost - domů - k Vám, moji drazí!

28. října - opět cestujeme od Taranuchy do Elisabetgradu. Jdeme na státní práce. My 300 Čechů jdeme dělat do lesů dříví. Jsme oddělení na tři díly. 60 nás dovezli do Volynské gubernie, blíž městečka Gorodnice. Zde děláme dříví. Kácíme samé sosny. Dělalí se z nich švelery, špalky na prkna, telegrafenšt a.t.d.

Blíží se opět svátky vánoční. Již třetí, co jsem doma nebyl. Jak mně bude opět smutno, když si vzpomenu na ten nádherný Štědrý Večer, když jsem s mojimi staroušky doma sedával k Štědrovečerní večeři. Jest-li

pak již budu napřesrok doma.

Rok 1917. Co asi nás čeká v tomto novém roce? Myslím, ještě více bídy. Stále se pronášejí pověsti o mobilizaci všech zajatých Čechů, neboť mnoho a mnoho Čechů vstupuje dobrovolně do Ruské armády a jde bojovat proti svým bratrům a otcům. Bože, zachraň mě ještě toho neštěstí. To bych snad již nepřežil.

Již dvě léta tomu, co jsem v zajetí. Kolik bídy jsem již zažil a kolik jí na mne ještě čeká. Ted' opět nemám z domu již sedmý měsíc žádné zprávy. Nevím ani, jsou-li tam u doma živi a zdrávi. Já ted' ležím trochu nemocen. Mám nachlazené nohy. Poslal již domů mnoho lístků a žádná odpověď. Ano, i telegramy jsem již posílal a peníze. A také dosud žádné odpovědi. Aspoň jeden, jediný lísteček, kdybychby dostal, abych zvěděl o žití mojích drahých.

Mne zde práce zmáhá. Celé dni křečeti ve sněhu a tahati pílu, to mnoho ku zdraví. Stále se připravuji k útěku, neboť, co mne zde čeká, zažítí ještě mnoho bídy a na konec zařazení do Ruské armády, nebo smrt! Tak lépe utéci domů. Necht' to dopadne, jak chce. Jen, kdybych našel ještě jednoho spolehlivého společníka a dostal peníze z domu. Stále jenom neštěstí mne pronásleduje. Moje nešťastná, citlivá povaha nemůže se dosíci nějakého lepšího postavení. Stále jen tu nejtěžší práci mám a žádný plat za ni. Druhý leží a dostane peníze. A já pracuji, až bych se strhal. A co z toho? Že onemocním a pak mne jako nepotřebný brač pošlou hladovět

do lageru. Toho se nejvíce bojím, neboť vím, jak mně bylo zle v Taškentě. Jen kdybych zde vydržel do května, do června, abych dostal peníze z domova, tak uteču. Rozhodně se pokusím o útěk. K Vám, k Vám moji drazí. Déle tu bídu zde snášeti nebudu, neboť za 2 léta jsem ji již zažil dosti.

Veliká revoluce v Rusku. 27. března musel císař vzdáti se trůnu. Ted' již všichni mluví o brzkém zakončení vojny. Ale já ještě nevěřím, jen si toužebně přeji, abych dostal aspoň jeden lístek z domova. Již 8 měsíců nemám. Žádné zprávy z domova.